

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:30
sssjournal.com

pp.518-525
ISSN:2587-1587

2019 / February / Şubat
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 31/12/2018 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 10/02/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 10.02.2019

ADAM MICKIEWICZ VE POLONYA ROMANTİZMİNDE AŞKIN İKİ YÜZÜ

ADAM MICKIEWICZ AND TWO FACES OF LOVE IN POLISH ROMANTICISM

Arş. Gör. Dr. Aybike KILIK

Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Polonya Dili ve Kültürü Anabilim Dalı, akilik@ankara.edu.tr, Ankara/TÜRKİYE

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1248>

Reference : Kılık, A. (2019). "Adam Mickiewicz Ve Polonya Romantizminde Aşkın İki Yüzü", International Social Sciences Studies Journal, 5(30): 518-525.

ÖZ

Bu çalışmada Polonya edebiyatının Romantizm döneminden söz edilerek bu dönemin en önemli isimlerinden biri olan Adam Mickiewicz'in sanatı hakkında bilgi verilecektir. Romantizm döneminde Polonya'nın siyasi anlamda varlığı söz konusu değildir. Esaret altındaki ülkede bu akımın yansımaları diğer Avrupa ülkelerinden farklı olmuştur. Goethe'deki gibi aşk uğruna ölme gibi bir düşünce söz konusu olamazdı. Kahraman ölecekse, aşkını kalbine gömüp yalnızca bağımsızlık ve vatan uğruna ölmeliydi. 1798 yılında doğan Adam Mickiewicz Polonya'da Romantizm akımının kapılarını aralayan isimdir. Şair, bağımsızlık arzusuyla yanıp tutuşan halk için rehber görevini üstlenmiştir. Onun eserleri yaşadığı dönemde büyük coşkuyla okunmuştur. Ne yazık ki yaşamının büyük bir kısmını tutkuyla bağlı olduğu vatanından uzakta geçiren şair 1855 yılında İstanbul'da hayata gözlerini yummuştur. Bu büyük usta aynı zamanda yaşadığı aşklarla da adından söz ettirmiştir. Çalışmada şairin onu belki de yazmaya yüreklendiren en büyük aşkı Maryla'ya da değinilerek ülkedeki siyasi atmosfer daha farklı olsaydı sanat yaşamı başka yönde şekillenir miydi sorusuna cevap bulunmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Polonya, Edebiyat, Mickiewicz, Romantizm

ABSTRACT

In this study, it is mentioned about the Romanticism period of Polish literature and will be informed about the art of Adam Mickiewicz, one of the most important names of this period. There was no political presence of Poland in the period of Romanticism. The reflections of this movement in a country under captivity were different from other European countries. There could be no thought of dying for love like in Goethe's work. If the hero was to die, he should bury his love in his heart and die only for independence and homeland. Adam Mickiewicz, born in 1798, is the name who opens the gates of Romanticism in Poland. The poet has served as a guide for the people who are eager for independence. In this period his works were read with great enthusiasm. Unfortunately, the poet, who spent the big part of his life away from his homeland, passed away in Istanbul in 1855. The great master of poetry is also known for his personal love life. In the study, the greatest love of the poet who encouraged him to write is also mentioned and will be tried to find answer to the question of whether his art life was shaped in another direction if the political atmosphere was different.

Keywords: Poland, Literature, Mickiewicz, Romanticism

1. GİRİŞ

Mickiewicz 1915 yılında üniversite eğitime başlamak üzere ailesinin Nowogródek'teki evinden ayrılıp Vilno'ya gelir. Vilno'ya gelişiyle kendini aynı zamanda duygusal bir birlikteliğin içinde bulur ünlü şair. Mektuplarından ilk aşkının Aniela adlı genç bir kız olduğunu öğreniyoruz. Aile evine yapılan günlük kısa ziyaretler, genç kız ve annesinin büyük beklentiler içerisine girmesine neden olmuş, Mickiewicz artık Aniela'nın nişanlısı olarak görülmeye başlanmıştır. Evlenmeleri konusunda baskılara maruz kalan Mickiewicz tedirginlik yaşamaktadır çünkü Aniela ve ailesi başka bir kente yerleşmeye karar vermiş ve Mickiewicz'in de kendilerine eşlik etmesini istemişlerdir. Mantığı ve kalbi arasında sıkışan şair nihayetinde mantığının sesini dinlemeyi tercih etmiş ve okuluna devam etmek üzere Vilno'da kalmaya karar vermiştir.

İlk aşkı Aniela'dan ayrılmak o dönemlerde Mickiewicz'e zor zamanlar yaşatsa da, şairin kalbinde çok da büyük yaralar açtığını söyleyemeyiz. Onun yaşamı yirmi yaşındayken tanıştığı Maryla ile değişecekti. Bu değişim Mickiewicz'in yalnızca iç dünyası ile sınırlı kalmayacaktı. Edebi yaşamı ile ilgili alacağı kararlarda da büyük rol oynayacaktı.

2. BÜYÜK AŞKLA KARŞILAŞMA

Mickiewicz'in şiir yazmaya karar verdiği dönemde, Romantizmin yankıları Polonya'ya yeni yeni ulaşıyordu. Bu yankıları güçlendirmek istiyordu genç adam. Avrupa'daki dönem şairlerinin çıkış noktası, aşk acıları ve hayal kırıklıklarıydı. Mickiewicz bu duyguları okuduğu kitaplardan ezberlemişti adeta. Kendisine sadece bir konu gerekiyordu. İşte bu konu da Tuhanowicze'de şairi bekliyordu.

1918 yılı yaz tatilinde arkadaşı Tomasz Zan'ın davetlisi olarak Tuhanowicze'de bir malikaneye gider Mickiewicz. Daha önceleri yaz tatillerinde farklı yerlere gitmeyi tercih eden Mickiewicz için Tuhanowicze, bundan sonraki birkaç yıl boyunca yazlarını geçireceği tek yer olacaktır.

Geniş bir bahçe içine kurulmuş malikane, etrafındaki yaşlı ağaçların gölgesiyle korunuyordu adeta. Mickiewicz ilerleyen yıllarda Tuhanowicze'deki bu bahçeyi, mutluluğun tek adresi olarak tanımlayacaktır. (Jastrun, 1952:51) Malikaneye ulaştıklarında Michał ve Józef kardeşler tarafından çok sıcak karşılanırlar. Gençler neşeyle sohbet ederken beyaz malikanenin merdivenlerine yaklaştıklarında Wereszczakların kız kardeşi onları karşılar. Ve işte bütün hikaye böyle başlar. Aslında bu genç hanımefendi ilk görüşte çok da fazla dikkatini çekmemiştir Mickiewicz'in. Birkaç gün sonra arkadaşına mektup yazar ve bu hanımefendiden bahseder:

“İki gün önce Bayan Wereszczakówna ile tanıştım. Yaşı on sekiz civarında ama daha küçük görünüyor; çirkin değil, Fransızca ve Almanca biliyor – çok güzel piyano çalıp şarkı söylüyor - çeyizi de 20.000'miş.” (Jastrun, 1952:52)

İlerleyen günlerde gençler baş başa vakit geçirme fırsatı bulurlar. Birlikte uzun yürüyüşler yaparlar ve sohbet ederler. İlk bakışta güzelliğiyle Mickiewicz'i etkilemeyen Maryla, zekası, bilgisi ve yetenekleriyle genç adamın gündün güne ilgisini çekmeye başlar. Edebi sohbetler, minik piyano dinletileri ve Maryla'nın söylediği şarkılar ilk kıvılcımlarını tutuşturur bu efsane aşkın.

Mieczysław Jastrun genç aşıkların romantizmini masalsı bir dille anlatır bizlere:

“Bir gün birbirlerine sarılmış gölün kenarında yürürken, ağını attıktan sonra piposunu tütürüp düşüncelere dalan bir balıkçı gördüler. Adam, kurumuş, yaşlı ama capcanlı yüzünü onlara doğru çevirdi. Kafasında yana düşmüş bir kasket, gözlerinde sanki balıkların pullarından, tam da burada suların üzerinden geçen büyük bir zamandan yansıyormuş gibi altın sarısı bir ışık. Onunla sohbet etmeye başladılar. Yaptığı işten, balıkların davranışlarından, para kazandığı ve ailesinin karnını doyurduğu o derin suların huylarından bahsetti. [...] Çeşit çeşit masallar biliyordu [...] Sanki torunlarına anlatır gibi aynı içtenlikle anlatıyordu bu iki yabancıya da. Bir masalı bitirmeden burada, Płuzyna'nın karanlık ormanında yaşanmış bir başka masala geçiyordu. Gölden bahsettiği zaman sanki nakarat gibi hep aynı ifadeyi kullanıyordu: Bu suyun genç olduğu zamanlarda... Bu sözleri dikkatle dinleyen Maria, heyecanla haykırdı: İşte şiir bu! Sen de bunun gibi şeyler yaz.” (Jastrun, 1952:54-55)

Birçok edebiyat tarihçisine göre bu sözlerdir Mickiewicz'i ateşleyen. Haklı da olabilirler zira Mickiewicz'in yazdığı ilk şiirler bu dönemlere denk gelmektedir. Günler böylesine güzel geçerken içten içe yaşanan ama dillendirilemeyen bir huzursuzluk da hakimdi etrafta. İki aile arasında sınıfsal ve maddi anlamda eşitsizlik söz konusuysen Mickiewicz'in Wereszczaklar'ın kızına talip olması pek mümkün görünmüyordu. Kalplerinin derinliklerinde sakladıkları bu gerçeği en azından bir süreliğine yok saymayı tercih etti genç aşıklar.

Yakın çevresi Mickiewicz'in o dönemde bir aşk arayışı içinde olduğunu, Maryla yerine başka bir kadın olsaydı da yine aynı tutkuyu içinde yaşayabileceğini düşünürler aslında. Çünkü görünüşünde insanı kendine bu denli aşık edebilecek bir özellik yoktur onlara göre.

Bu ziyaretler esnasında kendisine eşlik eden bir başka arkadaşı Otto Ślizień tatil anılarını şöyle kaydeder:

“O dönemde Michał ve Józef Wereszczak'ın bekar hayatı sürdüğü Tuhanowicze'nin müdavim konukları olmuştuk. Burada sık sık çok sevimli ve kibar bir yaşlı hanımefendi olan anneleriyle karşılaşırdık, güzel olarak adlandırılmayacak olsa da kendine has bir yüzü olan ve gözlerinden iyilik ve duygusallık akan zarif kızı Maria'yla birlikte yakınlardaki çiftlikten, Płuzyny'dan yanımıza gelirlerdi. Sohbetlerimiz esnasında

sempatik ama yarı neşeliydi; ya heyecanlı olurdu, ya melankolik bir dalgınlık içinde, hep ilginç ve cazibeli bir yanı vardı.” (Jastrun, 1952:58-59)

1920 yılı yaz mevsiminde Tomasz ile birlikte Tuhanowicze’ye gittiklerinde bu ziyaretin hüznü bir biçimde sonlanacağını öngörememişti Mickiewicz. Wereszczak ailesi bu sefer daha önce olduğundan çok daha nazik davranıyordu konuklarına. Fakat bu nezaket bir soğukluk hissi uyandırıyor ve genç öğretmen kendini ezilmiş hissediyordu. Belli ki Mickiewicz’le daha fazla bir yakınlık kurmak istemiyor, kızlarını kendisine uygun bulmuyorlardı. Maryla’yla da artık gizli gizli buluşur olmuşlardı. Gittikçe seyrekleşen buluşmaların ardından kaçınılmaz son gelmiş çatmıştı. Sevgililer buruk bir şekilde vedalaşmış ve Mickiewicz Wilno’ya geri dönmüştü.

Wereszczakların evi günden güne konuklarla dolup taşıyordu. Özel yemekler, zengin ve soylu ailelerle dans geceleri, şen kahkahalar evden eksik olmuyordu. Maryla ise odasına kapanıyor, kendini kalabalıktan soyutluyordu. Aynı yalnızlık ve isteksizlik duygusunu Mickiewicz de derinden yaşıyordu. Bir yandan aşk acısını bastırmaya çalışıyor, bir yandan içindeki karamsarlığı arkadaşlarıyla paylaşıyordu. Józef Jezowski’ye yazdığı bir mektupta duygularını şu şekilde dile getirir şair:

“Yaşamın bedeli nasıl ağır bilemezsin. Acı içinde doğmak zorundasın ve keder içinde ölmek... İdealler [...] rüyalar ve sisler, ardından ise koca bir boşluk! Doğanın kanunu böyle: her mutluluğun ardından bir tatsızlık.” (Jastrun, 1952:68)

1821 yılının Şubat ayında Maryla, zengin bir kont olan Puttkamer ile evlenir. Mutsuzdur, istemeyerek evlenmiştir. Hatta yıllar sonra arkadaşları o dönemde Maryla’nın rahibe hayatı yaşadığını, kocasıyla birlikte olmayı reddettiğini söylerler. Mutsuzluktan kıvrandığı ve Kowno’daki aile evini ziyaret ettiği günlerden birinde yolu yakınlardaki Tuhanowicz’den geçer Mickiewicz’in. Jan Czczot’a yazdığı duygu yüklü bir mektupla anlatır deneyimini:

“[...] kapının önünde bir el arabası gördüm, M’nin orada olduğunu farkettilim, daha doğrusu hissettilim. Bana ne oldu öyle bilmiyorum. Birbirimizin yanından geçip gittik, sanki beyaz bir ışık yanıp söndü. Konuşmaya cesaret edemedim. Nasıl geri döndüğümü bilmiyorum. Şimdi anlıyorum ki, M ile karşılaşacağımı kalbimin derinliklerinde biliyordum meğer.” (Jastrun, 1952:70-71)

1922 yılında Maryla Wilno’ya gelir ve Mickiewicz’le son kez buluşurlar. Mickiewicz’in buluşmadan hemen sonra Maryla’ya yazdığı mektuptan, o gün aralarında birbirlerine öfke kustukları, karşılıklı suçlamalarda buldukları bir konuşma geçtiğini anlıyoruz.

“Eğer bu mektuba, bana baktığın gibi nefretle bakıyorsan, öyle geliyor ki, o bakışları ben de buradan hissediyor olacağım. Ama yapma sevgili Maria, affet beni. [...] Benim en kıymetlim, biricğim! Kenarında durduğumuz uçurumu görmüyorsun! [...] Bu mektubu okuyunca yakarsın, bir cevap beklemek haddime değil.[...] (Jastrun, 1952:80-82)

Bitmesi gereken fakat bir türlü bitemeyen bu tutkuyu 1823 yılında yazdığı M***’ye (Do M***) adlı şiirle taçlandırır Mickiewicz. Yaşanamamış, yarıda kalmış, umutsuz bir aşktır burada anlatılan:

Çekil git gözlerimin önünden!.. ikiletmem, dinlerim,

Çekil git yüreğimden!... ve dinler seni yüreğim,

Çekil git belleğimden!... hayır, bu emrini

Ne senin belleğin dinler ne de benim.

(...)

Her gün ve her mekânda,

Hani seninle ağlayıp seninle eğlendiğim,

Her yerde ve her zaman olacağım yanında,

Ruhumdan bir parçayı her yere bıraktım zira.

(...)

Aniden bir şimşek çakacak bir gece:

Kuru armut ağacı hışırdayacak bahçede

Ve göreceksin pencereye iniltiyle çarptığını çırptığı kanatlarını bir baykuşun...

Benim ruhum olduğunu düşüneceksin onun.

(...) (Mickiewicz, 1987:113-114)

Belki de en içten sözcükleridir bunlar Mickiewicz'in kim bilir? Şairin ilerleyen yıllarda başka gönül ilişkileri de olmuştur, hatta evlenmiştir, çocukları da olmuştur. Lakin Mickiewicz'i Mickiewicz yapan o büyük eserlerin kıyısında köşesinde de olsa Maryla'nın izlerini görüyoruz ya da gözlerimiz arıyor, bulmaya çalışıyoruz.

3. DAHA ÖNEMLİ MESELELER

Bilindiği üzere Avrupa, Romantizm akımını, 18. yüzyılın sonlarında ekonomide gerileme, işsizlik, sınıf ayrılıkları ve yeni siyasi yapılanmalar gibi birçok sıkıntının beraberinde karşılamıştı. Yaklaşık 40 yıllık bir gecikmeyle Polonya Romantizm dönemine girdiğinde ise ülke 27 yıllık bir esaretle boğuşuyordu. Ülke toprakları doğusu Rusya'da, batısı Prusya'da, güneyi Avusturya'da kalacak şekilde 1795 yılında bölünmüştü. 1794 yılında Kościuszko Ayaklanması'nın kanlı bir şekilde bastırılmasının ardından aralarında sanatçıların da bulunduğu çok sayıda Polonyalı da Fransa'ya göç etmeye başlamıştı. Bunun altında yatan neden elbette dönemin parlayan yıldızı Napoleon'un bu üç ülkeye olan düşmanlığıydı. Polonyalı lejyonlar bu devletlere karşı Napoleon'un ordusunda gönüllü olarak savaflara katılmışlardı. Ancak özgürlüğe kavuşmak adına Napoleon'a bağlanan umutlar da ne yazık ki boşa çıkacaktı. 1814 yılında Napoleon'un tahttan indirilip sürgüne gönderilmesinin ardından 1815 Viyana Kongresi'nde alınan karara göre kurulan Varşova Düklüğü de parçalanmış ve her türlü yetkisi, Rusya'nın bünyesinde kurulan krallığa devredilmişti. Yürütülen her türlü gizli örgütlenme ve vatansever hareketler polis tarafından titizlikle izleniyor, yakalananlar ise tutuklanıp çeşitli işkencelere maruz kalıyordu.

Bütün bu olumsuzluklara rağmen bağımsızlık mücadeleleri ve kültürel etkinlikler gizliden gizliye devam ediyordu. 1820'li yıllarda Polonya'daki gençler arasında edebiyattaki yansıması Romantizm olarak adlandırılacak olan hareket yaygınlaşmaya başlamıştı; bu örgütsel yapılanmanın kökeni de Almanya'daki devrimci üniversite öğrencilerinden geliyordu. Aralık 1825'te iktidarı düşürme çabalarından sonra¹ Dekabristler olarak adlandırılan genç Ruslarla da gizli bağlantılar kurulmaktaydı. Yeni Çar I. Mikołaj ülkede dizginlenemeyen bir polis terörüne çanak tutarken artık devrim ateşi tutuşmaya hazırdı. (Miłosz, 1996:232)

1830 yılının Kasım ayında bir grup genç subay bütün Varşova halkını da arkasına alıp büyük bir ayaklanmanın fitilini ateşledi. Yaklaşık bir yıl süren çatışmalar sonucunda ayaklanma Ruslar tarafından bastırılmış ve Polonyalıların özgürlük umutları bir kez daha yıkılmıştır. Kasım Ayaklanması'nın ardından çok sayıda meslek sahibi ve entelektüel Polonyalının aralarında bulunduğu büyük göç dalgası başlamıştır. Öyle ki, uzun yıllar boyunca Paris, Polonya'nın kültürel ve siyasi başkenti olmuştur.

Ülkede kalanları ise daha büyük sıkıntılar ve baskılar bekliyordu. Kültür ve eğitim kurumları kapatılıyor, örgütlenmelere karşı daha sıkı bir denetim uygulanıyordu. 1848 yılına gelindiğinde Avrupa'da Halkların Baharı olarak adlandırılan bir dizi devrim hareketi yaşanıyor. Tüm Avrupa'yı etkileyen bu özgürlük hareketi Polonya da dahil olmak üzere bağımsızlık adına mücadele veren tüm uluslara umut kaynağı olmuştu. Ancak gösteriler arttıkça Rusya'nın da tepkisi sertleşiyordu. Yıllar geçtikçe halk üzerinde daha büyük baskılar kuruluyordu. Şüpheli görülen vatansever gençler ya tutuklanıyor ya da zorla askere alınıyordu. 1863 Ocak ayında geniş bir katılımı büyük bir isyan patlak verdi. Bu büyük ayaklanma da ne yazık ki hezimetle sonuçlandı. 1863 yılı aynı zamanda Polonya'da Romantizm döneminin kapandığı yıl olarak tarihe geçmiştir.

Şimdi bu gelişmelerin edebiyattaki yankılarına biraz göz atalım. Bir toplumda siyasi ve kültürel değişimler söz konusuysen bunun edebiyata yansıması da kaçınılmazdır. Fransız Devrimi gibi önemli bir olaydan etkilenen Avrupa insanı da değişmiş, bununla beraber yeni bir edebiyat anlayışı gelişmiştir. "Büyük değişimler, insanı hüznünlü ama coşkulu bir kimliğe bürümüş, insan garip bir acı ile yerinde duramaz olmuştur. Her şeyden önce akıllara hitap eden Klasisizm akımı bu tür duygulara seslenemez olunca yeni bir akım, Romantizm ortaya çıkar." (Yüce, 2002:90)

Devrimle birlikte yazar bir birey olarak alışık olduğu düzenin ve kutsal saydığı değerlerin gözü önünde yitip gitmesiyle derin bir yalnızlığa bürünüp doğaya dönmüş, eserlerinde uzak ülkeleri anlatmıştır. Klasisizmde görülen idealize edilmiş ve soylu kahramanların aksine sıradan ya da olumsuz özellikler

¹ Dekabrist İhtilali ya da Aralıkçılar Ayaklanması olarak da bilinir.

taşıyan kişileri konu edinmiştir. Aklın ve kuralların yerini artık düş ve duygular almıştır. Sınırlarından kurtulan yazar, seçtiği karakterlerle kendini özdeşleştirmiş adeta kendini anlatır olmuştur.

Bu dönem eserlerinde metafizik ve dini konulara oldukça geniş yer verilmiştir. Yaşanan kötü olaylar ilahi iradeyle bağdaştırılmış, seçilmiş ulus ve Mesihçilik anlayışı yine bu dönemde görülmüştür.

Romantizm döneminin ilk on yılı entelektüel kesimin ağırlıklı olarak yaşadığı Varşova ve Wilno'da Klasisistler ile yeni akımı savunanlar arasındaki hararetli tartışmaların gölgesinde gelişmiştir. Bu tartışmalar ünlü edebiyat eleştirmeni Profesör Kazimierz Brodziński'nin 1818 tarihinde yayımlanan *Klasik ve Romantik Düşünce ile Polonya Şiirsel Ruhu Üzerine* (O Klasyzności i Romantyczności Tudziej o Duchu Poezji Polskiej) başlıklı bilimsel çalışmasıyla alevlenmiştir.

Kısaca özetlersek Brodziński bu çalışmasında akılcı Klasisizme karşı çıkmış, sınırsız hayal gücünü ve duyguları övmüştür. Sanatçıyı sınırlayan kuralları reddetmiş, edebiyatın ulusal bir kimliği olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Bildirge niteliğindeki bu çalışmaya matematik ve astronomi uzmanı Profesör Jan Śniadecki *Klasik ve Romantik Yazılar Üzerine* (O Pismach Klasycznych i Romantycznych) başlıklı çalışmasıyla cevap vermiştir. Ona göre de inançları ve gerçek dünyadan uzak olan kavramları konu edindiği gerekçesiyle bu yeni akıma itibar edilmemesi gerekiyordu. Ayrıca yeni dönem yazılı eserlerde yer alan basit konular ve zaman zaman metinlerde görülen şiveli anlatım edebiyatı sanattan uzaklaştırıyor ve gerilemesine neden oluyordu. Oysa edebiyat güzel, estetik ve temiz olmalıydı. Fantastik ve gerçeklikle örtüşmeyen her türlü konudan uzak durulması gerekiyordu.

Entelektüel çevrede bu tartışmalar süredursun Polonya halkı bu yeni dönemi heyecanla karşılıyordu. Yeni düşünceler, yeni bir oluşum belki özgürlüğün kapısını yeniden aralayacaktı. Şunu açıkça söyleyebiliriz ki halk hiçbir dönemde sanatçıyla Romantizmde olduğu kadar sıkı bir bağ kurmamıştır. Şair ulusa yol gösteren, onu bilinçlendiren bir önder olarak görülüyordu bu dönemde. En önemli konu ülkenin bağımsızlığıydı.

İlk on yıllık süreç yukarıda da değindiğimiz gibi tartışmalarla geçmiş, genç şairlerin ilk romantik eserlerini verdiği, aynı zamanda klasik özelliklere sahip eserlere de rastladığımız bir geçiş dönemi olmuştur.

Fransız Devrimi'nin yapıtaşları olan özgürlük, eşitlik ve kardeşlik kavramları yalnızca siyasi değişimlerin değil, toplumun her kesimine nüfuz eden değişimlerin sinyalini vermekteydi. Dolayısıyla sanat ve sanatçıda da bir hareketlenme olması kaçınılmazdı.

Avrupa'da 18. yüzyılın sonlarından başlayıp 19. yüzyılın ortalarına kadar etkisini sürdüren Romantizm akımı sanatsal, edebi ve düşünsel bağlamda yepyeni bir eğilim ortaya koymuştur. Bu eğilimle beraber kendisine dayatılan kalıplara sırtını dönen sanatçı, kendi benliğine yoğunlaşmış, duygularına kulak verir olmuştur. Düşleri, hisleri özgürdür artık.

İngiliz romantik şair Percy Bysshe Shelly'ye göre şiir, hayal gücünün dışavurumu olarak tanımlanabilir ve insanın kökeniyle yakından bağlantılıdır. Peki bu tanımlama Romantizm dönemi Polonyalı şairleri için ne kadar geçerli olacaktır? Elbette bir ulus bağımsızlık, kimlik ve vatan aşkıyla yanıp tutuşurken işlenecek en önemli konunun bu doğrultuda gelişim göstermesi kaçınılmazdır. Bu akım da işte tam bu nedenle Polonya'da diğer Avrupa ülkelerinin edebiyatlarından daha farklı biçimlenmiştir.

İskelet yığınıyız sadece – kalpsiz, ruhsuz:

Ey gençlik! Bana kanatlarınızı verin ödünç,

Üzerinden şu ölü dünyanın yükseleyim

Düşler cennetine doğru

Mucizeler yarattığı yere coşkunun,

Yenilik çiçeklerini serpiştirdiği,

Ve umudu altın bir görüntüye büründürdüğü. (Mickiewicz, 1861:257)

Bu dizelerle başlayan *Gençliğe Od* şiirini 1820 yılında, henüz genç bir üniversite öğrencisiyken yazmıştı Adam Mickiewicz. Şiir od türünde yazılması nedeniyle klasik özelliğe sahip olsa da akılı geri plana itip, duyguları öne çıkarması, mucizelerden, düşlerden bahsetmesi, yeniliklere öykünülmesi gibi özelliklerinden dolayı coşumcu bir havaya sahiptir. Polonya'da 1822 yılında Romantizm dönemini başlatan *Baladlar ve*

Romanslar'dan (Ballady i Romanse) önce Mickiewicz bu şiiyle kapıda duran yeniliklerin, bambaşka bir dönemin müjdesini vermekteydi adeta.

Mickiewicz 1817 yılında Vilno Üniversitesi'nden bir grup arkadaşıyla birlikte Filomatlar olarak bilinen bir topluluk kurmuştur. Bu topluluk çeşitli bilimsel ve siyasi çalışmaların yürütüldüğü gizli bir oluşumdur. 1820 yılına gelindiğinde topluluk Mickiewicz önderliğinde Filaretler adıyla daha da ün kazandı ve destekçi sayısını artırıp bir nevi ulusal özgürlük hareketine dönüştü. Fakat bu gizli örgüt 1823 yılında Çar hükümeti tarafından deşifre edilince şair tutuklandı ve bir yıl sonra Rusya'ya sürgüne gönderildi. Mickiewicz böylelikle bir daha dönmek üzere doğduğu topraklara veda etmiş oldu. Bundan sonraki yaşamını çeşitli sebeplerle oradan oraya göç ederek geçiren ünlü şair vatan özlemiyle yanıp tutuşmaktaydı.

1822 yılında yayımladığı *Baladlar ve Romanslar* adeta Romantizmin manifestosu niteliğindedir:

Bildiğin ölü gerçekler, halkın bilmedikleri

Dünyayı bir tozda, her yıldızın parıltısında görürsün de

Bakmazsın mucizelere, bilmezsin yaşayan gerçekleri

Bir yüreğin olsun ve bak o yüreğinin derinliklerine! (Yüce, 2002:111-112)

Dört ciltten oluşan ve başyapıt niteliğindeki *Atalar*'ı (Dziady) 1823'te yazmaya başlamıştır şair. Bu yapıtta her cilt kendi içinde bir bütünlük oluşturur, en önemli bölümü ise 1832'de Dresden'deyken yazdığı üçüncü kitaptır. Birçok kişi şairin bu üçüncü kitabı Kasım Ayaklanmasına katılmadığı için hissettiği suçluluk duygusundan kendini arındırmak için yazdığını düşünür. Olaylar 1823 yılında geçer. Kendisinin de üniversite yıllarındayken dahil olduğu genç Filomatların başından geçen zorluklar anlatılır. Kitapta arkadaşlarını gerçek adlarıyla anar. Kendini ise Gustaw karakteriyle anlatmıştır. O dönemde Mickiewicz ve arkadaşları hainlikle suçlanmışlar, Çar hükümeti tarafından yakalanıp hapse gönderilmişlerdir. Gustaw diğer kitaplarda aşk acısı çeken romantik bir adamken, üçüncü bölümde artık çaresiz aşık kimliğinden sıyrılıp, Konrad'a yani vatansever bir savaşçı kimliğine dönüştüğünü görürüz. Arkadaşlarıyla tutuklanan Gustaw hücresinin duvarına Latince "*Gustavus obiit, natus est Conradus*" yani "*Gustaw öldü, doğdu Konrad*" yazar. Zaman artık sevgili için değil vatan için ölme zamanıdır.

İkinci sahnede Konrad, halkının çektiği acılar için Tanrı'ya isyan eder:

Şeytandan daha kanlı bir savaşa girişeceğim seninle

O akılla savaşırdı, ben ise meydan okuyacağım kalbimle

Izdırap ve aşk içinde büyüdüm, sevdim, tattım acıyı

Bir zamanlar kendi mutluluğum beni yakıp yıktı

Kendi göğsüme vurup kanattım yumruklarımı.

Ama asla kaldırmadım onları yukarı, göğe karşı.

[...]

Şimdi ise vatanımda vücut buldum ben.

Giydim bedenime onun ruhunu

Ben ve vatanım biriz.

Şimdi adım milyonlar benim çünkü milyonlar için ben

Seviyorum ve acılara katlanıyorum.

Bakıyorum zavallı vatanıma çaresiz

Bir oğlun etrafında dönüp duran babasına baktığı gibi

Hissediyorum ulusun bütün acılarını

Bir annenin hissettiği gibi rahmindeki dölün sızısını

Acı çekiyorum, çıldırıyorum – sen ise bilgece ve neşeli

Hep yönetiyorsun

Hep yargılıyorsun.
 Ve diyorlar ki, asla yanılmıyorsun.
 [...]
 Bir şey söyle vuracağım evrenini yoksa
 Yıkıntılarından sağ çıkarsam yok olmayıp da
 Sarsacağım hükmettiğin yerleri
 Yoksa fırlatacağım yarattığın yerlere bir ses
 Nesillerden nesillere ulaşacak o ses
 Haykırıyorum işte sen bu dünyanın babası değil...

Şeytanın sesi

Çarısın! (Mickiewicz, 1832:74-77)

Konrad burada kendisini Polonya halkıyla özdeşleştirirken Mickiewicz'in eserdeki yansıması olan ve olumlu özellikler yüklediği karakterin ağzından değil de şeytandan duyuruz bu Rus Çarı yakıştırmasını.

Eserdeki belki de en önemli sahne Rahibin düş görme sahnesidir. Burada Polonya çarına gerilen İsa'ya benzetilirken Tanrı'nın bu acıları Polonya halkına diğer ulusların refahı için yüklediği düşüncesi anlatılır. İsa'nın yarasını açan asker gibi Rusya, Avusturya ve Prusya ülkeyi bölmüştür, oğluna ağlayan Meryem Ana gibi Özgürlük Ana da ülkenin yeniden dirilişini beklemektedir.

Ah efendimiz, işte görüyorum haçı-ah, daha ne kadar, ne kadar
 Taşımak zorunda onu, efendimiz merhamet et ona
 Güç ver ona, yoksa düşecek yolda ve teslim edecek ruhunu
 Haçın omuzları tüm Avrupa kadar uzun
 Üç kuru ulustan, sanki üç sert ağaçtan yapılmış
 İşte artık sürüklüyorlar, işte artık ulusum ceza tahtına çıkmış
 Dedi ki "su istiyorum"- Rakus sirke, Borus safra veriyor içmek için
 Özgürlük Ana da ağlayarak duruyor dibinde dizlerinin
 Bak işte, çapulcu Moskal mızrağıyla atıldı
 Ve ulusumun masum kanını oluk oluk akıttı. (Mickiewicz, 1832:11)

Burada Mickiewicz'in Polonya ulusunun seçilmiş bir ulus olduğunu vurguladığını ve Mesihçilik düşüncesine olan yaklaşımını net bir biçimde görüyoruz. Ona göre Polonya diğer uluslara örnek olacak ve çektiği bütün acılardan sonra dirilerek yeniden özgürlüğüne kavuşacaktır. "Bu yolla Mickiewicz, ulusunun değerini ve gücünü göstermeye, onun acılarını anlamaya ve ayaklanma sonrasında yaşanan felaket ortamında iyimser bir dünya görüşü çizmeye çalışır." (Makowski, 1995:160)

4.SONUÇ

Romantizm döneminde Polonya'da aşk başkadır. Mevcut olan, anlatılan, duyulmak istenen vatan aşkıdır. Adam Mickiewicz de akla gelen ilk kişidir bu dönemde, özellikle de vatan aşkı deyinince.

Aşk acısı çeken Gustaw'ı öldürüp onu, vatan aşkı için yanıp tutuşan Konrad'a dönüştüren Mickiewicz, vatanında, özgür bir ortamda eserler verip aşkı, insanı düşündürten ilk anlamıyla ele alsaydı büyük ihtimalle o güçlü kalemiyle Avrupa'daki çağdaşları kadar ses getiren eserlere imza atabilirdi.

Evet, belki daha önemli meseleler vardı ülkede, belki halk, aşk şiirleri okumak istemiyordu öylesi bir atmosferde. Belki şair omzunda bir yük dolaşıyordu, kendini sorumlu hissediyordu, ya da edebiyatta tutunabilmesi için halkın duymak istediklerini yazıyordu. Polonya özgür olsaydı kim bilir neler anlatırdı bize Mickiewicz? Gustaw'ın sonu nasıl olurdu mesela? Yine de yaşadığı acının ardından sevgilisine

duyduğu aşkı öldürüp Konrad olarak artık içindeki yegane aşkın vatan aşkı olduğunu haykırsa da Mickiewicz'in içindeki Gustaw'ın öldüğüne inanası gelmiyor insanın.

KAYNAKÇA

Jastrun, M. (1952). Mickiewicz, Państwowy Instytut Wydawniczy, Kraków.

Makowski, S. (1995). Romantyzm, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa.

Mickiewicz, A. (1861). Pisma Adama Mickiewicz, L.Martinet, Paris.

Mickiewicz, A. (1832). Poezye Tom IV, A.Pinard, Paris.

Mickiewicz, A. (1987). Wiersze, Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych, Warszawa.

Miłosz, C. (1996). Historia Literatury Polskiej, Znak, Kraków.

Yüce, N.T. (2002). Polonya Edebiyatında Aydınlanma-Romantizm-Realizm, Kültür Bakanlığı, Ankara.